

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (Conclusion Recommendation)

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กับธุรกิจการท่องเที่ยว ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยประยุกต์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม จดบันทึกเป็นหลัก จึงได้ผลสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาผลกระทบของธุรกิจที่มีต่อวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาผลกระทบของธุรกิจที่มีต่อวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนบ้านโค้งหลวง มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขของการแสดงวิถีชีวิต หัตถกรรม ความเป็นอยู่ การแต่งกาย การขายของที่ระลึก การนับถือศาสนา ทั้งนี้ชุมชนบ้านโค้งหลวงจึงเป็นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อสนองต่อการท่องเที่ยว หรืออาจกล่าวได้ว่าชาวบ้านในชุมชนที่มาอาศัยอยู่นั้น ได้นำวัฒนธรรมของตนเอง เปลี่ยนพื้นที่ของวัฒนธรรมเดิมจากเคยอยู่กับชุมชนใหญ่หรือชุมชนต้นกำเนิด นำมาย่อส่วนหรือปรับขนาดเพื่อจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวทั้งไทย และต่างชาติเห็นวิถี ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมต่างๆ ทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้ตนเอง และครอบครัวอีกทางหนึ่ง

การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บ้านโค้งหลวงนั้น จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลชุมชน ทำให้เห็นภาพรวมของการค้าขายสินค้าจาก วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นการขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย สร้อยแหวน กำไล หมวก อีกทั้งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังส่งเสริมการแต่งกายประจำเผ่าของตนเองเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมการแต่งกาย การสูญหายของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บ้านโค้งหลวง เช่น ประเพณีที่กลุ่มของตนเองนับถืออยู่ขาดหายไป จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน โค้งหลวงพบว่าเมื่อถึงเทศกาลสำคัญของกลุ่มตน จะต้องกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดหรือสถานที่จัดงานในครั้งนั้น ๆ

ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มในบ้าน ไต้งหลวงขาดหายไป พวกเขาต้องเดินทางไปยังถิ่นกำเนิดเพื่อร่วมงานประเพณีสำคัญ ทำให้ชาวบ้านไต้งหลวงปรับตัวการดำรงชีพให้อยู่ภายใต้กรอบ ขอบเขตของหมู่บ้านที่มีกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมร่วมกันได้อย่างปกติสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังส่งเสริมเรื่องการค้าขายอันเป็นภาพลักษณ์ของหมู่บ้านเศรษฐกิจ ไต้งหลวงอีกด้วย

การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมม้งหมู่บ้านหนองหอยเก่า ยังดำรงอยู่ซึ่งวัฒนธรรมม้งอันดั้งเดิมเสมอมา ทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ เช่นการแต่งกายชุดม้ง การบรรเลงดนตรี การเล่นเกมช่วงประเพณีปีใหม่ม้ง การแต่งงานแบบม้ง การร้องเพลงแบบม้ง อีกทั้งวัฒนธรรมการกินอาหารที่ยังคงอยู่สืบมาถึงปัจจุบัน การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวม้งบ้านหนองหอยเก่านั้นเข้มแข็ง มีการส่งเสริมให้แต่งกายชุดม้งในวันสำคัญๆ เช่นปีใหม่ งานบ้านใหม่ งานศพ มีการร้องเพลงสร้างความบันเทิงแก่ชาวบ้านด้วยกัน และนักท่องเที่ยว ชาวชนให้ความสนใจสืบทอดการร้องเพลงแบบม้ง และดนตรีม้งพอสมควร

ด้วยสภาพของชุมชนอยู่บริเวณโครงการหลวงหนองหอย และม่อนแจ่ม อันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันค้ำดันๆ ของการมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ชาวม้งหนองหอยเก่าจึงปรับตัวเองจากสังคมเกษตรกรรมจึงมาเป็นสังคมเศรษฐกิจ มีการค้าขายของที่ระลึก การจัดแสดง การจัดให้นักท่องเที่ยวสัมผัสวิถีความเป็นวัฒนธรรมม้งผ่านเครื่องมือเครื่องใช้ของม้ง อันเป็นจุดเด่นของพื้นที่ที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมม้งอีกทางหนึ่ง การปรับตัวของชาวม้งหนองหอยเก่าอีกประเด็นหนึ่งคือการสร้างโฮมสเตย์และรีสอร์ท เพื่อบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว เป็นการลงทุนเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว ซึ่งสมัยก่อนนั้น 1 ครอบครัวต้องออกไปทำไร่ ปลูกผัก เพื่อค้าขาย แต่ปัจจุบันหันมาเปิดธุรกิจท่องเที่ยวตามความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่หมู่บ้านที่เอื้อต่อธุรกิจ

การดำรงอยู่บ้านหนองหอยใหม่ มีประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะความเชื่อที่ฝังรากลึกยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่นประเพณีการเกิด การตาย การแต่งงาน งานปีใหม่ หรือการสู่ขวัญต่างๆ อีกทั้งยังมีผู้คนวัยกลางคนให้ความสนใจสืบทอดประเพณีดั้งเดิม ทั้งพิธีกรรม การแต่งกาย และดนตรี ทำให้เป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านหนองหอยใหม่อย่างชัดเจน

การดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมบ้านปางไฮ หมู่ที่ 4 ต.แม่แรม อ.แมริม จังหวัดเชียงใหม่ ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมเช่นเดียวกับบ้านหนองหอยเก่า และหนองหอยใหม่ แต่เพียงนักดนตรีของหมู่บ้านมีจำนวนน้อยลงทั้งนี้เนื่องด้วยไม่มีผู้สืบทอดอย่างจริงจัง การนำดนตรีและการแสดงไปจัดแสดงให้กับบริ

สอร์ทใกล้หมู่บ้านยังทำให้เกิดรายได้ และยังเป็น การส่งเสริมหรือประชาสัมพันธ์เรื่องวัฒนธรรมที่งดงามของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นการแสดงอัตลักษณ์ม้งอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรี บทเพลง และการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าในพื้นที่ศึกษาคือตำบลแม่แรม มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงดำรงวัฒนธรรมดนตรีอยู่คือ 1. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านหนองหอยเก่า หมู่ที่ 7 ต.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ 2. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านหนองหอยใหม่ หมู่ที่ 11 ต.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ และ 3. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านปางไฮ หมู่ที่ 4 ต.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ทั้งนี้มีเครื่องดนตรี และเพลงร้องดังนี้

- 1) เค่ง หรือแคนม้ง
- 2) ต่ร้ายถ่าย
- 3) เพลงร้อง ก่อเจีย หรือร้องในงานปีใหม่
- 4) เพลงร้องในงานขอสาวในพิธีแต่งงาน
- 5) เพลงสวดในพิธีศพ

จากการศึกษาวัฒนธรรมดนตรี ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าบทเพลงทั้งหมด 17 บทเพลงทั้งเพลงร้อง และเพลงเครื่องดนตรีเค่ง และต่ร้ายถ่าย สรุปได้ดังนี้

บทเพลงจากเครื่องดนตรีเค่งมีรูปแบบโครงสร้างที่ซับซ้อน ไม่มีจังหวะที่ตายตัว ความสั้นยาวของทำนองไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลอนเพลง การหยุดพักหายใจของการบรรเลงคือการแบ่งวรรคตอนของทำนองเพลง ช่วงเสียงของบทเพลงจากเครื่องดนตรีเค่งจากเสียงต่ำสุดโดยส่วนมากสูงกว่า 1 ช่วงเสียงระดับเสียงเมื่อจัดเรียงจากต่ำไปสูง พบว่ามีทั้งระบบ 6 เสียง, 7 เสียง ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นระบบเสียงแบบ Pentatonic ทิศทางของทำนองสองแนวของเค่ง บางเพลงแนวบนมีทิศทางคงที่ บางเพลงแนวล่างมีทิศทางคงที่ ส่วนแนวตรงข้ามจะเคลื่อนไหวขึ้น และลงแคบๆ ขึ้นคู่ระหว่างทำนอง ได้แก่ คู่ 3rd, คู่ 4th, คู่ 5th, คู่ 6th, คู่ 7th, คู่ 8 Octave บทเพลงที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีเค่งไม่มีรูปแบบจังหวะที่ชัดเจนผู้วิจัยจึงบันทึกโน้ตแบบไม่มีจังหวะ (Non Metric) ทั้งนี้ใช้เครื่องหมาย Slur () เพื่อแบ่งวรรคของเพลง

อัตราความเร็วโยภาพรวมอยู่ที่ 82-92 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บรรเลง กระสวนจังหวะมีทั้งการใช้โน้ตตัวดำ, ตัวเบ้ 1 ชั้น 2 ตัว

บทเพลงร้องของชาติพันธุ์ม้ง ไม่มีจังหวะตายตัว ทั้งนี้เนื่องจากทำนองมีความสั้นยาวไม่เท่ากัน ทำให้ไม่สามารถลงจังหวะที่ชัดเจนได้ ผู้วิจัยใช้เครื่องหมาย ๑ แบ่งวรรคตอนของบทเพลงเพื่อให้ทราบถึงการหยุดพักหายใจของผู้ร้อง เพลง ช่วงเสียงของบทเพลงร้อง จากเสียงต่ำสุดโดยส่วนมากสูงกว่า 1 ช่วงเสียง ระดับเสียงเมื่อจัดเรียงจากต่ำไปสูง พบว่ามีทั้งระบบ 6 เสียง, 7 เสียง ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นระบบเสียงแบบ Pentatonic บทเพลงร้องนั้น ไม่มีรูปแบบจังหวะที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงบันทึกโน้ตแบบไม่มีจังหวะ (Non Metric) ความเร็วโดยภาพรวมอยู่ที่ 84-98 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บรรเลง กระสวนจังหวะมีทั้งการใช้โน้ตตัวดำ, ตัวเบ้ 1 ชั้น 2 ตัว

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาแนวทางการประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีและการแสดงเพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีและการแสดงเพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ควรมีการรื้อฟื้นความรู้ดนตรีของชาวม้งในพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการต่างๆ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมดนตรีแก่ชุมชน ชุมชนต้องส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน ให้วัฒนธรรมดนตรีของม้ง ไม่สูญหายไป ต้องสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ม้ง ให้ชาวม้งตระหนักถึงวัฒนธรรมทุกด้าน และส่งเสริมผ่านระบบการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมดนตรีแก่ชุมชนเพื่อความสำนึกตระหนักของชุมชนม้ง การส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์แก่เยาวชนในพื้นที่ ทั้งนี้ต้องมีคณะทำงานด้านวัฒนธรรมที่คอยเป็นตัวกลางในการส่งเสริม ทั้งจัดสรรงบประมาณ วางแผนงาน วางนโยบายเพื่อให้วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อยู่คู่ชุมชนต่อไป

การส่งเสริมดนตรีเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับ โรงเรียน โดยการสอดแทรกในสาระของหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เรียนจะเข้าใจเกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงร้อง เครื่องดนตรี และบทบาทหน้าที่ รู้ถึงการเคลื่อนที่ขึ้น ลง ของทำนองเพลง องค์ประกอบของดนตรี ศัพท์สังคิตในบทเพลง ประโยคและอารมณ์ของบทเพลงที่ฟัง ร้องเพลงบรรเลงเครื่องดนตรี ด้นสดอย่างง่าย ใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรีอย่างถูกวิธี อ่านเขียนโน้ตไทย และโน้ตสากลในรูปแบบต่าง ๆ (โน้ตบันทึกแบบสากลในโหมคของม้ง) รู้ลักษณะของผู้จะเล่นดนตรีได้ดี

การใช้สื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อการส่งเสริมดนตรีท้องถิ่นใน หลักสูตรดนตรีอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เป็นการส่งเสริมที่ให้ผู้เรียน และผู้สนใจ ได้เห็นภาพที่ชัดเจน มีตัวอย่าง เชิงประจักษ์สามารถนำสื่อมาพัฒนาต่อยอดด้วยตนเองได้

5.2 อภิปรายผล

วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ในพื้นที่ศึกษามีความเกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกับกลุ่มอื่นๆ เช่น เอง ของม้ง มีลักษณะคล้ายกับ ผู้หลู ของชาวลีซู่ และคล้ายกับ หน่อของชาวลานู ซึ่งเป็นแคนเพื่อใช้เป่าใน บริบทที่ต่างกัน การที่ไม่ทราบแน่ชัดในเรื่องประวัติความเป็นมาเรื่องดนตรีของชาติพันธุ์นั้นเกิดจากการ สืบทอดรุ่นสู่รุ่น ไม่มีการจดบันทึก มีการสอนแบบต่อเพลง โดยบอกวิธีการบอกการท่องทำนอง การต่อ เพลงจากมือต่อมือ เป็นการสอนของผู้รู้ ที่ควบคุมไปกับวัฒนธรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการสืบทอด วัฒนธรรมพื้นบ้านมาสู่คนรุ่นหลัง แม้แต่คนรุ่นเดียวกันก็ไม่ได้เป็นคนคิดขึ้น ต้องอาศัยการเล่าจากปาก ตูปากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่ง โดยปราศจากการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

บทบาทของดนตรีต่อวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเพื่อความบันเทิง เพื่อเกี่ยวพาราสีกันระหว่าง หนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความสุขความทุกข์ในใจ เพื่อเรียกวิญญาณ และเป็นการปลุกฝังวัฒนธรรม ของตนเอง ดังที่ปราณี วงศ์เทศ กล่าวว่า ดนตรีเป็นส่วนประกอบในการละเล่น และให้ความบันเทิง เป็นส่วนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีการเกี่ยวกับชีวิต บทเพลงต่าง ๆ ของชาวม้งที่บรรเลง ออกมา และร้องออกมานั้น มีเนื้อหา หรือความหมายสอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ เข้าไว้ ทำให้คนม้งเป็นส่วนหนึ่งช่วยขัดเกลา ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในสังคมม้งในตัว

ดนตรีเป็นส่วนประกอบหนึ่งของบริบทวัฒนธรรมชาติพันธุ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือวัฒนธรรม พื้นที่ศึกษาจะขาดดนตรีในส่วนงานกิจกรรมชุมชนไปเสียไม่ได้ เมื่อมีงานเทศกาลปีใหม่ ชาวม้งต่างพา กันแต่งกายชุดประจำเผ่าของตนเอง เพื่อเฉลิมฉลองเทศกาล และดนตรีทั้งเพลงร้องก็่อเขี้ยว และการ บรรเลงเองจะเป็นส่วนสำคัญในกิจกรรมครั้งนี้ วิทยุรุ่นที่เพิ่งฝึกหัดบทเพลงก็ขึ้นมาแสดงความสามารถ บนเวที ส่วนผู้เฒ่า ผู้แก่ก็ผลัดเวียนไปร้องเพลงบ้าง และเล่นเครื่องดนตรีบ้าง ทำให้บรรยากาศเป็น กันเอง และสนุกสนาน

อีกประการสำคัญทำให้ชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีปรองดอง ดนตรีมีความเกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างแยกไม่ออก การสอดแทรกข้อห้าม ข้อนิยม ข้อปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึง วรรณกรรมทางดนตรีของม้งนั้นถือเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมแบบมุขปาฐะ เป็นวัฒนธรรมที่

เกิดขึ้นกับหลายชาวในภูมิภาคนี้ ผู้มีความสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้จะเป็นผู้ได้รับความยกย่องจากชาวบ้าน เป็นที่น่านับถือของสังคม เนื้อหาของบทเพลงนั้น ได้สอดแทรกการสั่งสอนลูกหลาน สอดแทรกความรู้เรื่องวิถีชีวิตจากอดีตที่ผ่านมา

แนวทางการประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีและการแสดงเพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เป็นเพื่อข้อเสนอหรือแนวคิด จัดทำตัวอย่างสื่อ แผนการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านเพื่อสู่ระบบการเรียนการสอน โดยใช้มิติทางด้านวัฒนธรรมดนตรี พิธีกรรม ประเพณี เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมกิจกรรมดนตรีแก่ชุมชน นั้นถือเป็นกิจกรรมหลักที่ชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นองค์ความรู้ดนตรีที่กำลังจะหายไป รวมถึงการส่งเสริมเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับ โรงเรียน โดยมุ่งเน้นไปยังหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนที่เป็นชาวเมือง การผลิตสื่อการเรียนด้วยวิดิทัศน์ควบคู่กับหลักสูตรการเรียน และส่งเสริมเยาวชนเมืองซึ่งเป็นแรงผลักดัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมดนตรีสู่สายตาของชุมชนอื่น หรือประชาชนทั่วไปได้ประจักษ์เห็นวัฒนธรรมอันสวยงามของคนเมืองบ้านหนองหอย ทั้งนี้หากถ้ามีการจัดโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมงานประเพณี มีพิพิธภัณฑ์ศูนย์ประวัติศาสตร์เมือง และมีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ชาวเมือง ก็จะเป็นส่วนส่งเสริมองค์ความรู้เรื่องดนตรีเมืองได้เป็นอย่างดี

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กับธุรกิจการท่องเที่ยว ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจคืบว่าเพิ่มเติมดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม เท่านั้น ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อำเภออื่น ๆ จังหวัดอื่น ๆ รวมไปถึงชาติพันธุ์ที่อยู่ต่างประเทศให้ศึกษา
2. ควรมีการศึกษาความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อุปกรณ์ หรือชิ้นส่วนของเครื่องดนตรี ซึ่งจะช่วยให้ช่วยให้เข้าใจดนตรีชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น
3. การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นควรศึกษามิติของความเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิม และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในสังคมปัจจุบัน
4. การเข้าไปศึกษาในพื้นที่เก็บข้อมูล ควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและบอกวัตถุประสงค์ในการเข้าไปเก็บข้อมูล ให้ชาวบ้านเข้าใจ เพราะเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น
5. จากการบันทึกข้อมูลภาคสนามวิจัยผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมประจำจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกหน่วยงานองค์กร และ โรงเรียนในเขตพื้นที่
ควรเร่งรณรงค์ และส่งเสริมคนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ โดยให้ทุกหน่วยงานมีแผนนโยบายปฏิบัติการที่ชัดเจน
ในการพัฒนาคนตรี และวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ มีการจัดการอบรม และถ่ายทอดเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ
ประโยชน์ และคุณค่าของวัฒนธรรม ควรใช้บทเพลงที่เป็นลักษณะเฉพาะชุมชนเพื่อสร้างความ
ตระหนักรู้ท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาด้านอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย

